

*В. М. Швайдак,
здобувач Національної академії управління
П. П. Щербань,
казначей ПАТ «ТАСКОМ Банк»*

ХАРАКТЕРИСТИКА РІЗНОВИДІВ РИЗИКІВ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ

*V. M. Schwaydak,
Applicant to the National Academy of Management
P. P. Shcherban,
Treasurer of PJSC "TASKOM Bank"*

CHARACTERISTICS OF NON-BANK FINANCIAL INTERMEDIARIES RISKS

Проведено класифікацію різновидів фінансових ризиків небанківських фінансових посередників, яка адаптована до сучасних ринкових тенденцій та відображає реальних загрози для даних фінансових установ. Розглянуто схему диверсифікації ризиків при знеціненні національної валюти. Внесено корективи у поточний процес управління ризиками, за рахунок запропонування власних удосконалень.

The article is dedicated to the classification of financial risks variety for non-bank financial intermediaries, which is adapted to current market trends and reflects the real threat to these financial institutions. The scheme of risk diversification in condition of national currency value decrease was reviewed. Personal adjustments have been made to the current risk management process by offering own improvements.

***Ключові слова:** небанківський фінансовий посередник, ризик, диверсифікація ризиків, розподіл, державне регулювання, ринковий ризик, системний ризик.*

***Keywords:** non-bank financial intermediary, risk, risk diversification, distribution, state regulation, market risk, systemic risk.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Розвиток діяльності НФП, як і інших суб'єктів фінансового ринку України, можливий лише в контексті розвитку реального сектору та всієї економіки країни вцілому. Світовий досвід засвідчує наявність значної історії розвитку НФП у різних країнах та регіонах світу, при цьому на нашу думку, розвиток фінансового сектору у всіх випадках визначався ризиками та можливими прибутками, у конкретному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До класичної школи науковців які досліджували фінансові ризики в рамках фінансового посередництва відносять чисельні наукові праці Дж. Гекерт, Дж. Вільсон, І.О. Бланка, А. Дайле, Т. Райхмана.

В контексті розбудови вітчизняної фінансової системи в ризиковому середовищі значний внесок внесли І.В. Яхнєєва, А.С. Ваганова, І.О. Школьник. Зокрема О.Б. Жихорою, Є.П. Поліщуком, та С. Буковинським було надано класифікацію умовного контролінгу котра визначає його, як систему забезпечення підрозділу ризик-менеджменту НФП інформацією завдяки, якій можна попередити можливе погіршення функціонування фінансової системи. Подальшого розвитку потребують варіанти подолання проблема тики управління ризиками НФП з найменшими затратами комерційних структур.

Метою статті є аналіз ризиків небанківських фінансових посередників, які виникають в ході діяльності на відкритому ринку за видами послуг що ними надаються.

Виклад основного матеріалу. Діяльність НФП концептуально складається з двох основних частин – залучення коштів та інвестування коштів, напрямок операцій може бути як прямий – залучення (вивільнення) грошових коштів та потім пошук привабливих інвестиційних проектів, так і зворотній – пошук привабливих інвестиційних проектів, а потім залучення (вивільнення) грошових коштів для здійснення інвестицій, інвестиційна діяльність НФП в усіх її видах та формах супроводжується ризиками.

Фінансові ризики відіграють основну роль у загальному наборі ризиків НФП, вони є найбільш вагомою їх частиною але не єдиною, активи НФП можуть складатися з цінних паперів та зобов'язань підприємств різних галузей економіки і через ризики цих галузей мають значний вплив на результати діяльності НФП.

Класифікація ризиків інвестиційної діяльності небанківських фінансових установ вивчалися Поліщук Є. в роботі, авторами визначаються наступні ризики притаманні діяльності цих установ:

- 1) ризик відсоткової ставки – це ризик, що виникає внаслідок розбіжності строків активів та пасивів, а це може призвести зниження відсоткової маржі, якщо нові активи будуть мати меншу дохідність, або нові пасиви будуть мати більшу вартість;
- 2) ринковий ризик – ризик коливання цін на пасиви та активи внаслідок руху відсоткових ставок, обмінних курсів, ринкових цін;
- 3) кредитний ризик (ризик контрагента чи емітента) – ризик невиконання контрагентом своїх зобов'язань, тобто вірогідність того, що запланований грошовий потік може бути здійснений в неповному розмірі або взагалі не реалізований;
- 4) ризик ліквідності – ризик незапланованого стрімкого відтоку пасивів фінансового посередника по ціні нижче запланованої;
- 5) позабалансові ризики – ризики, що виникають в результаті позабалансової діяльності;
- 6) технологічні ризики – ризики того, що інвестиції в технології (інновації) можуть не принести очікуваного результату;
- 7) операційний ризик – ризик невиконання послуги, збою інформаційної системи, втрати інформації та технічного збою;
- 8) ризик концентрації виникає через інвестування посередником значної (часто переважної) частини відповідних ресурсів у цінні папери або зобов'язання, емітовані підприємствами однієї галузі економіки або ж зосередження значної частини (часто переважної) інвестиційного портфелю в одному виді цінних паперів або у цінних паперах одного емітента;
- 9) Інші ризики - ризики законодавства, податкові ризики тощо. Всі ризики за даними наведені в таблиці 1 [3].

Таблиця 1.

Розподіл ризиків посередницької діяльності небанківських фінансових установ в залежності від напрямків

Ризики посередницької діяльності	Напрямки інвестиційної діяльності		
	власний розвиток	інвестиційна діяльність на ринку цінних паперів	інноваційна діяльність
Ризик відсоткової ставки	-	+	-
Базисний ризик	-	+	-
Ризик переоцінки	+	+	+
Ризик кривої доходності	-	+	-
Ризик опціонності	+	+	-
Економічний ризик	-	+	-
Ризик концентрації	+	+	+
Ринковий ризик	+	+	+
Ризик ліквідності	+	+	+
Кредитний ризик	-	+	-
систематичний ризик	+	+	+
специфічний ризик	+	-	-

Ризик нецільової діяльності	-	+	+
Позабалансовий ризик	+	-	+
Технологічний ризик	+	-	+

Складено автором на основі [6]

Жихорою О.Б. у своєму дослідженні було запропоновано власну класифікацію на основі узагальнення та упорядкування існуючих поглядів, яка на його погляд, дає змогу детально розглянути всю сукупність фінансових ризиків, які можуть виникати в процесі діяльності підприємства. Розроблена класифікація ризиків наведена на рисунку 1.

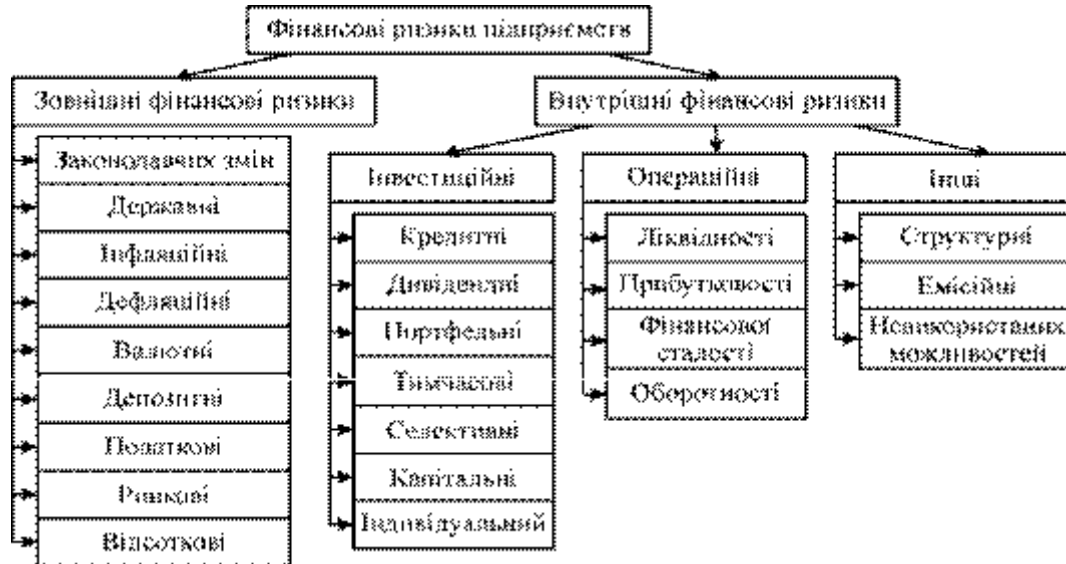

Рис. 1. Класифікація фінансових ризиків

Складено автором на основі [9]

Розглядаючи ці та подібні класифікації та визначення фінансових ризиків можна визначити зауваження по складу та структурі ризиків. Стосовно складу перелічених ризиків, незрозуміла деталізація їх видів або штучне розділення однотипних за своєю природою та сутністю ризиків, наприклад ризик законодавчих змін відокремлювати від податкового ризику немає ніякого сенсу, оскільки податки здійснюються відповідно до законів, цей ризик повністю відноситься до законодавчих. Інший випадок коли в процесі перевірки виявлено порушення податкового законодавства і необхідно сплатити штрафні санкції, але в цьому разі йдеться про операційний ризик – помилка при нарахуванні податкових зобов'язань [2,4].

Також штучним, на наш погляд, є розділення єдиного ризику зміни цін на ризики інфляції і ризики дефляції.

Стосовно структури ризиків розподіл їх за походженням (зовнішні, внутрішні) та економічною суттю (операційні, інвестиційні) корисні для поняття сутності та природи ризиків. Для прийняття рішень та управління суб'єктами господарювання, на наш погляд, необхідно класифікувати ризики за ступенем їх загрози та витратами матеріальних, інтелектуальних і організаційних ресурсів для мінімізації того чи іншого ризику. У зв'язку з необхідністю класифікації ризиків за ступенем їх загрози необхідно розглянути ще один тип ризиків, який останнім часом став детально вивчатися закордонними та вітчизняними науковцями, мова йде про системний ризик [5].

Системний ризик визначається не за походженням або економічною суттю події яка його викликає, а за наслідками реалізації цього ризику, а саме - система (в даному випадку фінансова) перестає належним чином виконувати свої основні суттєві функції.

Причини виникнення системних ризиків можуть бути різні, в тому числі інші окремі види ризиків – валютний, інфляційний, кредитний або інші види ризиків але головне – це руйнування фундаментальних властивостей фінансової системи.

При цьому, для реалізації системного ризику, за даними роботи Буковинського С., необхідно щоб система знаходилася у нестабільному стані, зокрема, якщо основні характеристики системи свідчать про її серйозну внутрішню незбалансованість і високий рівень фінансової нестабільності, то навіть незначний кредитний, валютний чи інший шок може запустити лавиноподібні процеси розпаду системи загалом. Таким чином сутність системних ризиків відрізняється від інших видів ризиків, та вимагає фундаментально іншого підходу від науковців, інвесторів та особливо макрорегуляторів [1].

В Україні державне регулювання суб'єктів фінансового ринку за своєю природою є регулюванням на мікрорівні, що спрямоване на контроль виконання нормативів та обмеження ризиків на рівні окремої фінансової установи. У той же час раціональна діяльність фінансової установи без порушення нормативів та вимог регуляторів на мікрорівні може підштовхувати систему вцілому до реалізації системних ризиків та системної кризи [3].

Як показали останні роки в Україні найбільшу ступень загрози для НФП та всієї фінансової системи складають інфляційні та валютні ризики. Проаналізуємо за період починаючи з січня 2008 року по листопад 2017 року, інфляцію та курс національної валюти, динаміка яких породжує ці ризики.

Аналіз будемо проводити не за щомісячними або річними даними, а за весь період, наростаючим підсумком приймаючи стан на 01.01.2008 року за 100 % [9].

Для управління ризиками пов'язаними з знеціненням національної валюти, на наш погляд, ефективним може бути диверсифікація активів НФП за видами валют. На рис. 2 наведена схема такої диверсифікації.

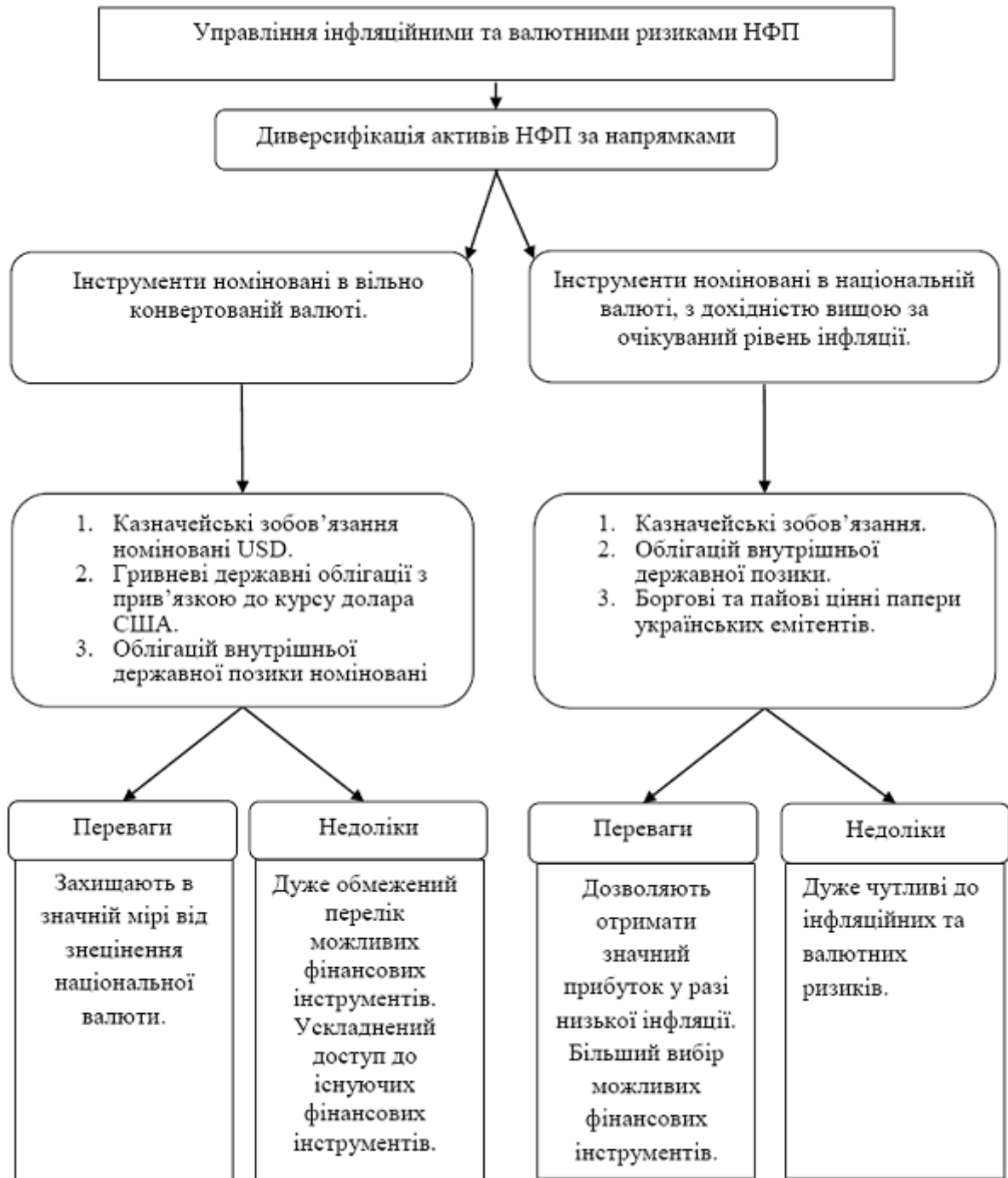

Рис. 2. Схема диверсифікації ризиків знецінення національної валюти

Складено автором на основі [2]

Для визначення ефективності диверсифікації активів НФП за валютою для зниження ризику знецінення національної валюти автором були зроблені розрахунки реальної прибутковості активів, що сформовані у 3-х варіантах:

- 1) Активи сформовані виключно з інструментів номінованих в гривні;
- 2) Активи сформовані виключно з інструментів номінованих в доларах США;
- 3) Активи сформовані на 50% з інструментів номінованих в гривні та на 50% номінованих в доларах США [7].

Розрахунки виконані за наступними критеріями: строк інвестування 1 рік, в році 360 днів, виплати доходу за інструментами номінованими в гривні-щомісяця, номінованими в доларах США-щокварталу, доходи отримані в доларах США при отриманні конвертуються в гривні за курсом що відповідає рівню інфляції. Номінальна доходність гривневих

активів – 17% річних, валютних активів – 5% річних. Реальна прибутковість визначалася як ефективна ставка за активами у відсотках річних на кінець року за мінусом рівня інфляції у відсотках річних за час інвестування [8].

Візуалізація розрахунків реальної прибутковості активів в залежності від рівня інфляції наведена на рисунку 3.

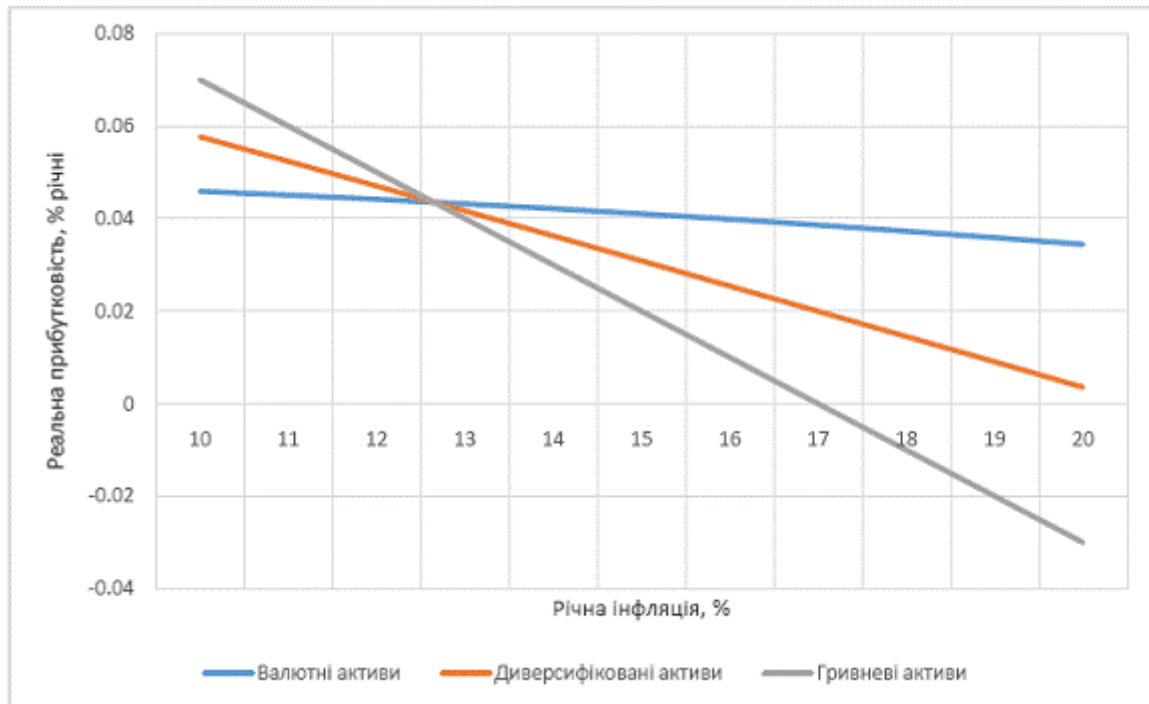

Рис. 3. Взаємозв'язок прибутковості та річної інфляції НФП

Як видно з наведених вище результатів розрахунків, прибутковість диверсифікованих активів завжди лежить поміж дохідністю чисто валютних та чисто гривневих активів, крім значення рівня інфляції 12,2% при якому реальна прибутковість є однаковою для всіх видів активів [7].

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Розглядаючи ці та подібні класифікації та визначення фінансових ризиків були визначені зауваження по складу та структурі ризиків.

Таким чином, поданий літературний огляд поняття та класифікації ризиків НФП дає уявлення про масштаби та необхідність корегування процесів. У той же час раціональна діяльність фінансової установи без порушення нормативів та вимог регуляторів на мікрорівні може підштовхувати систему в цілому до реалізації системних ризиків та системної кризи.

Для управління ризиками пов'язаними з знеціненням національної валюти, на наш погляд, ефективним може бути диверсифікація активів НФП за видами валют. Для визначення ефективності диверсифікації активів НФП за валютою для зниження ризику знецінення національної валюти були зроблені розрахунки реальної прибутковості активів.

Література.

1. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент: підручник / І. О. Бланк, Н. М. Гуляева; за заг. ред. А. А. Мазаракі. — К.: Київ. нац. торг.-екон. унт, 2003. — 398 с.
2. Дж. Вільсон «Економічні погляди в Росії і за кордоном»// Питання економіки.- 2006- №11 – с. 68-75
3. Ваганова А.С. Научно-методические аспекты риск-контроллинга на промышленных предприятиях: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. экон. наук. : спец. 08.00.05 "Экономика и управление народным хозяйством" / А.С. Ваганова. – Нижний Новгород, 2010. – 24 с.
4. Дайле А. Практика контроллинга: Пер. с нем. /Под ред. и с предисл. Лукашевича М. Л., Тихоненковой Е. Н. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 336 с.
5. Жихор О. Б. Економічна безпека: підручник / авт. кол.; за ред., д-ра экон. наук. проф. О. І. Барановського. – К. : УБС НБУ, 2015.- 467 с.
6. Поліщук Н. В. Логістичний контролінг в системі управління підприємством: дис... канд. экон. наук: 08.06.01 / Національний ун-т "Львівська політехніка". - Л., 2005.
7. Райхман Т. Менеджмент и контролинг. Одни цели – разные пути и инструменты / Т. Райхман // Международный бух-галтерский учет. 1999. – № – С. 33.
8. Школьник І.О. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / І.О. Школьник, І.М. Боярко, Б.І. Сюркало; за ред. І.О. Школьник. – Суми: Університетська книга, 2009. – 301с.
9. Яхнеева И.В. Контролинг в системе управления рисками цепей поставок / И.В. Яхнеева // РИСК, 2013. №1. – С. 75-79

References.

1. Blank, I. O. and Hulieva, N. M. (2003), *Investytsiyni menedzhment* [Investment Management], Kyiv. nats. torh.-ekon. unt, Kyiv, Ukraine, p. 398.
2. Vilson, Dzh. (2006), "Economic Views in Russia and Abroad", *Pytannia ekonomiky*, vol. 11, pp. 68-75
3. Vaganova, A.S. (2010), "Scientific-methodical aspects of risk-controlling in industrial enterprises", Ph.D. Thesis, 08.00.05 "Jekonomika i upravlenie narodnym hozjajstvom", Nizhnij Novgorod, Russia, p. 24.
4. Dajle, A. (2001), *Praktika kontrolyngu* [Controlling Practice], Finansy i statistika, Moscow, Russia, p. 336.
5. Zhykhor, O. B. and others (2015), *Ekonomichna bezpeka* [Economic security], UBS NBU, Kyiv, Ukraine, p. 467.
6. Polishchuk, N. V. (2005), "Logistic Controlling in the System of Enterprise Management", Abstract of Ph.D. dissertation, 08.06.01, Natsionalnyi un-t "Lvivska politekhnik", Lviv, Ukraine.
7. Rajhman, T. (1999), "Management and controlling. Some goals - different ways and tools", *Mezhdunarodnyj buhgalterskij uchet*, p. 33.
8. Shkolnyk, I.O. Boiarko, I.M. and Siurkalo, B.I. (2009), *Finansovyi menedzhment* [Фінансовий менеджмент], Universytetska knyha, Sumy, Ukraine, p.301.
9. Yakhneeva, Y.V (2013), "Controlling in the system of supply chain risk management", *RYSK*, vol. 1, pp. 75-79.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2016 р

(<http://www.poligrafua.net/>)

bigmir)net

569

142

(<http://www.bigmir.net/>)

Вропу.

ТОВ "ДКС Центр"